

Hvordan har du det?

Leksjon 3

Norint
Language School

Helse i hver krone?

SNAKK

SAMMEN

- Hvilke konsekvenser kan det få for lokalbefolkningen når små sykehus slås sammen? Kjenner dere til noen slike saker fra stedet dere bor på? Hva synes dere om en slik utvikling? Begrunn svaret deres.
- Er dere enige i at den enkelte har ansvar for sin egen helse? Bør kreftpasienter behandles uavhengig av hvorfor de har fått kreft? Hvorfor / hvorfor ikke?
- Hvorfor er eldrebølgen en utfordring for norsk økonomi? Hvordan er dette i deres opprinnelsesland? Hva er pensjonsalderen i Norge? Hva er den i deres opprinnelsesland?
- Ikke alle er enige i de ernæringsrådene som staten gir. Hva synes dere om at staten bruker penger på å drive slik informasjonsvirksomhet?

Fru M.

SNAKK

SAMMEN

Gjenfortell novella for hverandre.

Hvilken oppfatning får dere av jeg-personen i novella?
Hvilken oppfatning får dere av fru M.?

Jeg-personen vil ikke på sykehus. Forstår dere ham?
Begrunn svaret deres.

Hvorfor tror dere at fru M. velger å hjelpe jeg-personen?
Hva hadde du gjort hvis du var fru M.? Hadde du hjulpet
jeg-personen, eller hadde du ringt etter ambulanse?
Hvorfor?

Litt om ulike typer setninger i norsk

Det fins ulike typer hovedsetninger i norsk, og syntaktisk sett er forskjellen mellom dem at begynnelsen av setningen er ulik:

- ❑ En fortellende hovedsetning må ha et subjekt (subjektstvang) og et finitt verb (presens eller preteritum). Subjektet trenger ikke stå først i setningen, men forfeltet har et innhold, og verbet står på plass 2.
- ❑ Imperativsetninger har ikke subjekt fordi subjektet ligger implisitt i verbet. Et subjekt er alltid til stede når en imperativsetning ytres, også når imperativ brukes i skrevne tekster, som for eksempel bruksanvisninger.
- ❑ Spørresetningene deler vi i to grupper: hv-spørsmål (eller leddspørsmål) og spørsmål uten spørreord (eller setningsspørsmål). I spørsmål uten spørreord er forfeltet tomt.
- ❑ Leddsetninger er setninger som i utgangspunktet er selvstendige, men som underordnes en annen setning og blir en del av den. Leddsetningens funksjon i oversetningen som den er en del av, kan være valgfri eller obligatorisk.

(Etter Faarlund, Lie og Vannebo, 1997: 924–926)

Setninger

- ❑ Hvilke forskjellige typer setninger har vi på norsk?
- ❑ Hva er spesielt med plasseringen av verbet i norske setninger (presens og preteritum)?
- ❑ Hva er et SUBJEKT? – gi eksempler.
- ❑ Hva er et VERBAL? – gi eksempler.
- ❑ Hva er et OBJEKT? – gi eksempler.
- ❑ Hva er et ADVERBIAL? – gi eksempler.

Setningsledd

Et setningsledd kan bestå av ett eller flere ord, eller det kan være en setning. En slik setning kaller vi en leddsetning. En leddsetning er altså et setningsledd i en hovedsetning, og leddsetninger kan være alle setningsledd utenom verbalet: subjekt, objekt, predikativ eller adverbial. Noen leddsetninger er hele setningsleddet, mens andre er en del av setningsleddet. Leddsetninger innledes vanligvis med en subjunksjon.

Subjunksjoner som innleder adverbiale leddsetninger.

Leddsetninger som er adverbial i hovedsetningen, kaller vi adverbiale leddsetninger, og i denne leksjonen arbeider vi spesielt med denne typen leddsetninger.

Vi deler subjunksjonene som innleder leddsetninger, inn etter hvilken betydning adverbialet har. Sier det noe om tid? årsak? betingelse? Ut fra dette kan vi sette opp en oversikt:

Finn leddsetningene

Hver av setningene under inneholder en leddsetning. Sett strek under leddsetningen.

- a) Han bruker ikke akupunktur fordi han ikke tror på det.
- b) Før han begynte med fotsoneterapi, hadde han prøvd vanlig medisinsk behandling.
- c) Hvis du ikke slutter å røyke, kommer du til å bli alvorlig syk.
- d) Han er fortsatt skeptisk til tross for at han har blitt bedre.
- e) Blodtrykket hennes har sunket etter at hun begynte med akupunktur.
- f) Etter at jeg hadde vært til behandling hos Mari, hadde jeg ikke vondt lenger.
- g) Behandlingen virker fordi refleksene i nervebanene stimuleres gjennom trykking og massering.
- h) Dersom man bruker alternativ behandling ved alvorlige sykdommer, kan det være svært skadelig.
- i) Hvis du ønsker å bruke alternativ behandling, er det helt på eget ansvar.

Kan du flytte leddsetningen til et annet sted i hovedsetningen? Hva skjer med ordstillingen i hovedsetningen?

Norint
Language School

Subjunksjoner -nominale

Nominale leddsetninger: *at, om*

Subjunksjoner knytter en leddsetning til resten av helsetningen

Fortellende leddsetninger: *at*

De sier *at* de kommer på middag i dag.

Han synes *at* det er trist å flytte fra Norge.

Han tror *at* det vil bli vanskelig å få jobb i Polen.

Hun mener *at* alle sammen kan få jobb der.

Spørrende leddsetninger: *om*

De spør *om* vi kan komme om en uke.

Han lurer på *om* vi vil kjøpe huset hans.

De spør *hvor* du kommer fra.

De spør *hvorfor* vi ikke kom i går.

De lurer på *hvem* hun er.

(hvilken + substantiv) De lurer på *hvilket tog* jeg må ta.

Alle spørreord kan også være subjunksjon i en spørrende leddsetning, men da erstatter den *om*.

Subjunksjoner -adjektiviske

Det er bare en subjunksjon i denne gruppa og den skal huskes;

som

Som kan ikke stå først i en setning ettersom den må ha en referent i hovedsetningen. Det finnes noen unntak i faste uttrykk. Men i vanlig skriftlig språk kan den ikke stå først i setningen

Jenta til venstre har ei bukse *som* er svart.
Jenta til venstre *som* spiller fotball er flink.
Jenta spiller med en ball *som* er svart og hvit.

I norsk er det nødvendig å ha *som* så nærre det den peker til som mulig.

Jenta til venstre har en ball som er flink

Setningen over er feil fordi vi sier at ballen er flink. Derfor er det viktig at *som* ikke kommer for langt bak det den skal peke til.

Norint
Language School

Subjunksjoner - adverbiale

Adverbiale leddsetninger er noe vanskeligere enn nominale leddsetninger. Ettersom mange ord som kan opptre som subjunksjoner, kan også være adverb eller preposisjoner. Derfor kan det være til stor hjelp å lære de mest vanlige:

De adverbiale subjunksjonene deles i de følgende grupper:

Tid, årsak, motsetning, hensikt, følge, sammenlikning og betingelse.

Tid	da, når, mens, idet, etter at, før	De var venner da de var barn Hun sukket høyt idet bruden kom inn. De reiser til Nord-Norge når ferien begynner. Ingen får snakke mens kongen taler. Vi skal på kino etter at vi har spist middag. Du må låse døra før du går.
------------	------------------------------------	--

Subjunksjoner - adverbiale

Årsak	fordi ,ettersom	De er gode venner fordi de har vokst opp sammen. De må gifte seg borgerlig ettersom de skal inngå partnerskap.
Motsetning	selv om, til tross for at	Han gikk på en lang tur selv om det regnet. Espen trives i Bergen til tross for at det regner mye.
Hensikt	så. for at	Læreren laget mange eksempler for at elevene skulle forstå alt. Hun tok med paraply så hun ikke skulle bli våt.
Følge/resultat	så...at, slik at	Eksempelene var så gode at han forsto alt. Kurt vasket trucken grundig slik at den skinte etterpå.

Lær så mange som mulig av disse. Når de følges av en setning er det en leddsetning.

Legg merke til at **for** alene er ikke in subjunksjon, men en konjunksjon som knytter sammen helsetninger

Subjunksjoner - adverbiale

Sammenlikning	som, slik som, som om, enn, jo...jo	Ola går ikke like mye i kirken som broren hans gjør. Han elsker henne ikke slik som hun fortjener. Han bruker penger som om han var rikere enn Krøsus. Petter kjenner Ola mye bedre enn jeg gjør. Jo mer du leser, jo bedre går det på eksamen.
Betingelse	hvis, dersom, med mindre	Jeg skal kjøpe ny bil hvis jeg får råd. Jeg vil flytte dersom vi får en god pris for huset vårt. Han kommer ikke hjem til jul med mindre han finner en billig flybillett.

Lær så mange som mulig av disse. Når de følges av en setning er det en leddsetning.

Subjunksjoner

Ulik stilistisk verdi

Selv om flere av de forskjellige subjunksjonene betyr det samme, har de ulik stilistisk verdi:

Subjunksjonene for årsak er fordi og ettersom. Den mest vanlige er fordi, og vi bruker ettersom helst i formelle sammenhenger og skriftlig.

Det samme gjelder selv om/til tross for at og hvis/dersom.

Det er fordi, selv om og hvis som er de mest brukte subjunksjonene.

Norint
Language School

Subjunksjoner og adverb

Noen subjunksjoner betyr omtrent det samme som noen av adverbene. Det gjelder særlig betydningsparene fordi/derfor og selv om/likevel.

De skal gifte seg fordi de elsker hverandre. = De elsker hverandre. Derfor skal de gifte seg.

Han er uten arbeid selv om han har søkt en rekke ledige stillinger. = Han har søkt en rekke ledige stillinger. Likevel er han uten arbeid.

Ordstilling i leddsetninger

Ordstillingen i leddsetninger skiller seg fra ordstillingen i hovedsetninger ved at setningsadverbialet står foran verbet. Leddsetninger har altså ikke en regel om verb på plass 2 slik som hovedsetninger har (V2-regelen). Vi kan sette opp et skjema for ordstilling i hovedsetninger og et skjema for ordstilling i leddsetninger. Skjemaet for leddsetninger ser slik ut:

FORFELT	SUBJEKT	SETNINGSADVERBIAL	V1	V2	SLUTTFELT
... fordi	de	ikke	rakk		fram til sykehuset i tide
... da	hun		fikk		barn.
Etter at	de		hadde	tatt	ferge, ...

Noen ganger, og særlig muntlig, bruker vi inversjon i leddsetninger. Det vil si at vi setter et tidsledd eller noen ganger et stedsledd først i leddsetningen. Da blir ordstillingen i leddsetningen den samme som i en hovedsetning med tidsledd eller stedsledd først:

Han blir hjemme i morgen fordi da er det ikke noen møter. - Han blir hjemme i morgen fordi det ikke er noen møter da.

Hun sier at i morgen kommer hun ikke på jobb. - Hun sier at hun ikke kommer på jobb i morgen.

Alternativ medisin

SNAKK

SAMMEN

- Kjenner dere til flere alternative behandlingsmåter? Hvilke?
- Hva har dere størst tiltro til: alternativ behandling eller skolemedisin? Hvorfor?

Norint
Language School

Feilkonstruksjoner

(2) Bildet av Munch gjorde et veldig sterk inntrykk for ham.

.....

(3) Han følte alene seg og utenfor, og var det vanskelig til ham.

.....

(2) Mange av gutter i klassen sin lo av ham.

.....

(1) Av og til han gikk på butikken for mor.

.....

(2) Det var noen guttene som plaget ofte ham.

.....

(3) Han pisket seg selv på rognkvister, eller slo seg han i ansiktet med flat hånden.

.....

Brødre i blodet

Vi skal arbeide og snakke om maleriet «Aften på Karl Johan» av Edvard Munch:

- Hva ser vi på bildet? Hvilken bygning er det vi skimter i bakgrunnen?
- Hva har personene på seg?
- Hvilken stemning gir bildet uttrykk for? Farger?
- Hvilken retning går personene i? Hva med den ene personen som går motsatt vei? Hvordan kan det tolkes?

Ord og uttrykk

Forklar ordene eller uttrykkene som er understreket: Gjør rede for **betydning**, **ordklasse** og **bøying** (BOB). Bruk deretter ordene eller uttrykkene i nye setninger.

- a) Men på en underlig måte kjente jeg meg igjen i dette bildet.
- b) ... viste det seg at det samme hadde Munchs samtidige sagt.
- c) ... for med ett forsto jeg hvor alene han måtte ha vært.
- d) Det kunne komme over meg på veien til butikken, ...
- e) ... at de var ute etter meg på en eller annen måte.
- f) Bare gråt og løsrevne setninger.

Brødre i blodet

SNAKK

SAMMEN

- Hvordan tolker du Edvard Munchs maleri?
- Hvordan vil du beskrive Elling i utdraget?
Hva «feiler» det Elling?
- Hva vet du om det psykiatriske behandlingstilbudet i Norge?
- I hvor stor grad synes du mennesker med psykiske lidelser kan, og bør, inkluderes i samfunnet? Gjør rede for synspunktene dine.

Norint
Language School

KJØR DEBATT

- Det er altfor lett å bli sykmeldt i Norge.
- Det bør etableres flere private sykehus i Norge.
- Røykere bør stille bakerst i behandlingsskøene på sykehusene.
- Å være utbrent er ikke en sykdom.
- Alternative behandlingsmåter bør finansieres av det offentlige.
- Leger er arrogante og altfor lite flinke til å snakke med pasientene sine og lytte til dem.
- Folk som bor på landet, kan ikke forvente å ha de samme helsetjenestene som folk i byene.
- Eldreomsorgen i Norge må privatiseres for å bli bedre.
- Pensjonsalderen bør heves til 70 år.

Setningene kan for eksempel se slik ut:

- Etter min mening bør alle som trenger det, få hjelp av helsevesenet.
- Noen hevder at alternative behandlingsmåter virker, men andre peker på at det kan være farlig hvis man bare stoler på det og ikke tar imot vanlig medisinsk hjelp.
- Noen hevder at det nye pensjonssystemet er urettferdig, men andre peker på at det er helt nødvendig for norsk økonomi i framtida.
- Jeg er ikke enig i det fordi jeg mener at sykehus må være et offentlig ansvar.

Ord og uttrykk for diskusjonen

- ikke i det hele tatt
- å pensjonere seg – en pensjonist – å gå av med pensjon
- å forvente – en forventning
- å dukke opp
- i takt med
- å ha bruk for
- å holde seg frisk og rask
- å stille seg tvilende til – å tvile på
- en effekt – å være effektiv – en dokumentert effekt
- en sykdom
- en behandling – å behandle
- en konsekvens
- (en) ernæring
- å forebygge – en forebygging
- en medisin – medisinsk
- å opprettholde

- Det er altfor lett å bli sykmeldt i Norge.
- Det bør etableres flere private sykehus i Norge.
- Røykere bør stille bakerst i behandlingsskøene på sykehusene.
- Å være utbrent er ikke en sykdom.
- Alternative behandlingsmåter bør finansieres av det offentlige.
- Leger er arrogante og altfor lite flinke til å snakke med pasientene sine og lytte til dem.
- Folk som bor på landet, kan ikke forvente å ha de samme helsetjenestene som folk i byene.
- Eldreomsorgen i Norge må privatiseres for å bli bedre.
- Pensjonsalderen bør heves til 70 år.

KJØR DEBATT

Jeg er ikke enig i det fordi ...

Etter min mening bør ...

- Det er altfor lett å bli sykmeldt i Norge.
- Det bør etableres flere private sykehus i Norge.
- Røykere bør stille bakerst i behandlingsskøene på sykehusene.
- Å være utbrent er ikke en sykdom.
- Alternative behandlingsmåter bør finansieres av det offentlige.
- Leger er arrogante og altfor lite flinke til å snakke med pasientene sine og lytte til dem.
- Folk som bor på landet, kan ikke forvente å ha de samme helsetjenestene som folk i byene.
- Eldreomsorgen i Norge må privatiseres for å bli bedre.
- Pensjonsalderen bør heves til 70 år.

Noen hevder at ..., men andre peker på at ...

Norint
Language School

Norint
Language School